

REMISSYTTRANDE

2019-05-13

Dnr 0081/19

Er referens: Ju2018/05295/L5

Justitiedepartementet

103 33 Stockholm

Remissyttrande över Slopad straffrabatt för unga myndiga (SOU 2018:85)

Brottsförebyggande rådet (Brå) har fått rubricerade betänkande på remiss och yttrar följande.

Sammanfattning

Brå avstyrker att det görs en övergång till ett system där alla lagöverträdare i åldern 18–20 år i straffhänseende behandlas som lagöverträdare över 21 år. Det har inte anförts skäl som motiverar en sådan bred och i grad radikal straffökning för unga som skulle resultera i kraftigt ökad repression inklusive kraftigt ökad användning av fängelsestraff. Det har heller inte anförts motiv för att Sverige till skillnad från liknande länder skulle behandla unga 18–20 år som helt och hållet vuxna. I och med att Brå avstyrker förslaget beträffande den gruppen kommenteras inte följdförslaget om att öka straffen även för unga i åldern 15–17 år för att minska tröskeeffekten, eftersom frågan bortfaller.

Inledning

I centrum står här den så kallade straffreduktionen för ungdomar och då främst för unga 18–20 år, som innebär att de dels behandlas lindrigare i straffmätningen dels döms mildare i påföljdshänseende än personer 21 år och äldre. Utredningen har inte haft i uppdrag att ta ställning till om, eller i vilken utsträckning, straffreduktionen för de unga ska minskas, utan i uppdrag att utforma ett förslag som tar bort straffreduktionen helt och hållet. Därutöver har utredningen haft att överväga en minskning av straffreduktionen även för unga 15–17 år, för att minska den tröskeeffekt som skulle bli följderna av ett avskaffande av straffreduktionen för unga i åldern 18–20 år.

Brå har medverkat i utredningen med en expert som bidragit med empiri och analys, samt haft möjlighet att framföra synpunkter i sak. Brå finner att de analyserande och värderande bakgrundstexterna i betänkandet är förtjänstfulla och väl beskriver de tungt vägande skälen för att Sverige och liknande länder tillämpar särregler för unga i straffhänseende, inklusive beträffande unga 18–20 år. Brå ställer sig dock inte bakom det förslag som läggs i betänkandet, och som utredningen själv argumenterar emot. Brå finner att det är otillfredsställande att utredningen i huvudfrågan beträffande förändringar av straffreduktionen för ungdomar inte haft möjlighet att arbeta fram och lägga förslag utifrån sitt eget grundliga utredningsarbete, i enlighet med utredningsinstitutets gängse roll i lagstiftningsprocessen.

Utvecklingen motiverar inte omfattande straffökning över hela linjen för unga 18–20 år och för unga 15–17 år

Som beskrivs i betänkandet kännetecknas inte ungdomsbrottsligheten av att den ökar i termer av att fler av ungdomarna begår brott. I betänkandet redogörs för att bilden utifrån empiri och analyser snarast är den motsatta, med tecken på att färre av dagens jämfört med gårdagens unga begår brott. Det innebär att det inte finns någon generell utveckling för unga lagöverträdare som utgör skäl för att drastiskt och över hela linjen öka straffen för unga i åldern 18–20 år, och inte heller skäl för att genom följdändringar gentemot unga i åldern 15–17 år generellt och kraftigt öka straffen även för dem.

I direktiven till utredningen hävdar inte heller regeringen att ungdomsbrottsligheten ökar generellt, utan lyfter fram att ungdomar förekommer i oroande och organiserad gängrelaterad brottslighet. Det var också liknande omständigheter som lyftes fram i det tillkännagivande från Riksdagens Justitiekommitté som föregick utredningsdirektiven. Enligt Brå saknas en länk från ett uppfattat problem som är allvarligt men smalt, till en straffökning som ska verka över hela bredden och gälla alla fall där ungdomar 20 år och yngre lagförs och döms oavsett vad det handlar om för brottslighet.

Som också redogörs för i betänkandet är det oomtvistat att brottsdeltagandet i stor utsträckning är koncentrerat till ungdomen och att flertalet av dem som begår brott i unga år inte fortsätter med det i vuxenlivet. Det innebär att en stor andel av alla som ställs till svars för brott är just ungdomar. Därmed skulle ett avskaffande av straffreduktionen för unga 18–20 år drastiskt öka den samlade repressionen, utan att förändringen särskilt skulle ta sikte på allvarlig och långsiktigt besvärlig brottslighet. Av betänkandet framgår det också att det skulle leda till kraftigt ökad användning av fängelsestraff för ungdomar. Enligt beräkningarna i betänkandet skulle det hela medföra en ökad kostnad på över en miljard kronor per år.

Väl motiverat med särregler för ungdomarna

Brå finner att utredningen förtjänstfullt redovisar skälen för att man i Sverige och liknande länder inte behandlar unga under 21 år som helt och hållet vuxna, utan att man tillämpar olika särregler som innebär viss straffreduktion. Bland de i betänkandet beskrivna skälen för det ingår att forskningen visar att ungas hjärnfunktioner inte är full utvecklade, vilket bidrar till att de inte har en fullt utvecklad ansvarsförmåga eller förmåga att bedöma risker och konsekvenser av det egna handlandet.

I betänkandet förs också fram centrala forskningsresultat som inte pekar på att ökade straff och mer fängelse skulle ha några positiva effekter på de straffades framtida brottslighet. Däremot redogörs det för att unga – som alltså utgör en stor del av de dömda och varav de flesta inte fortsätter att begå brott senare i livet – inte behöver lika hårda straff som vuxna samt att frihetsberövande i sig innebär olika risker för dem. I det ingår att vistelse bland vuxna kriminella under fängelsestraff kan ha en särskilt negativ inverkan på de unga under sina formbara år.

Det är och förblir skillnader på unga och fullt vuxna människor. De skillnaderna måste beaktas när det handlar om att ställa enskilda till svars för brott och särskilt när det gäller att utöva en av samhällets mest ingripande åtgärder mot enskilda, nämligen att döma dem till och verkställa frihetsberövande genom fängelsestraff.

Detta yttrande avges av tillförordnade generaldirektören Björn Borschos, efter föredragning av forsknings- och utredningsrådet Erik Grevholm. I föredragningen medverkade enhetschefen David Shannon.

Björn Borschos

Erik Grevholm